ישראל, יהודה ומקום המקדש

עובדיה אחיטוב

"המקום אשר יבחר ה'" - מהו?

"שלוש מצוות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ:
למנות להם מלך, ולהכרית זרעו של עמלק,
ולבנות בית הבחירה שנאמר: לשכנו תדרשו ובאת שמה".
(רמב"ם הלכות מלכים פ"א ה"א).

והיכן יש לבנותו? בספר דברים פרק יב נזכר בארבעה פסוקים שונים: "המקום אשר יבחר ה'" - לכאורה, ירושלים. על פס' ה באותו הפרק (הראשון מבין הארבעה): "כי אם אל המקום אשר יבחר ה' אלוקיכם מכל שבטיכם לשים את שמו שם תדרשו ובאת שמה" - אומר רש"י: "לשכנו תדרשו: זה משכן שילה (ספרי)". ומפס' יא: "והיה המקום אשר יבחר ה' אלוקיכם לשכן שמו שם שמה תביאו את כל אשר אנוכי מצוה אתכם" - לומד רש"י: "והיה המקום: בנו לכם בית הבחירה בירושלים"; מכאן שרש"י הבין: "המקום" = המקדש או המשכן, לא האיזור ואף לא העיר בו הוא בנוי; שאל"כ קשה להבין מדוע מכנה התורה מקומות שונים, שבהם היה בנוי המשכן או המקדש, בכינוי זהה.

גם הרמב"ם אינו מבחין בציוויי התורה צו מיוחד לכל מקום בו נבנה המקדש, ואף לא לירושלים, אלא כותב בלשון כללית (הל' בית הבחירה, פ"א ה"א): "מצות עשה לבנות בית לה' ... שנאמר ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם". ציווי זה במקורו בתורה נאמר על משכן העדות שעמד במדבר. וכך כותב אף בעל ספר החינוך (מצוה צה): "לבנות בית לשם ה', שנהיה מקריבים שם קרבנותיו אליו ושם תהיה העליה לרגל וקבוץ כל ישראל בכל שנה, שנא' ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם". מכאן שגם המשכן במדבר היה נחשב בית הבחירה, ושאין מצוה מפורשת בתורה לבנות בית המקדש דוקא בירושלים.

אמנם רש"י (לעיל) מדייק מלשון הכתוב "והניח לכם מכל אויביכם מסביב וישבתם בטח, והיה המקום אשר יבחר ה'...", ולומד מכאן: "בנו לכם בית הבחירה בירושלים"; כפי הנראה על יסוד השוואה לכתוב בשמואל ב (ז): "ויהי כי ישב המלך בביתו וה' הניח לו מסביב מכל אויביו, ויאמר המלך אל נתן הנביא... אנוכי יושב בבית ארזים

וארון האלוקים יושב בתוך היריעה". אולם נדמה כי אין כוונתו לראות בכך הוראה וציווי של התורה, אלא בגדר של צפיית העתיד.

דעתו של הרמב"ן מפורשת יותר (דברים יז טו): "וכן על דרך הפשט, המקום אשר יבחר ה' אלוקיך בו, כל מקום אשר יבנו שם בית המקדש לה', הכל ברצון ה'". לדבריו "המקום" מציין את האיזור או העיר, אך הוא נקבע ע"י בונה המקדש ולא מן השמיים. לפיכך, הוראת המילים "המקום אשר יבחר ה'" אינה מתייחסת דוקא לירושלים, אלא לכל מקום אשר יבנה בו המקדש (רמב"ן), או לבית המקדש עצמו (רש"י). כך גם נסביר את "המקום" המוזכר במצות בכורים (דברים כו א-ב), ואשר אינו מציין דוקא את ירושלים כי מצות בכורים נוהגת מיד לאחר ירושה וישיבה, ואינה תלויה בבנין בית עולמים; ובלשון הספרי (שם): "והלכת אל המקום...זה שילה ובית עולמים".

אין בתורה, אם כך, אזכור מפורש של ירושלים בכלל, ולא כמקום המקדש בפרט. אמנם רמז מצאו חז"ל בפרשת העקידה: "ויקרא אברהם שם המקום ההוא ה' יראה אשר יאמר היום בהר ה' יראה" (בראשית כב יד). "מלמד שראה אברהם אבינו את בית המקדש בנוי וחרב ובנוי" (ספרי דברים סי' שנב). אך אין כוונתם להבין זאת כציווי לבנית המקדש במקום העקידה, אלא ציינו שראה אברהם את העתיד.

הרמב"ם בספר מו"נ ח"ג פמ"ה:

> "אבל מדוע לא הזכירו בפירוש בתורה ולא יִחדו, אלא נרמז עליו ונאמר: המקום אשר יבחר ה' וגו' יש בכך לדעתי שלוש חוכמות: האחת, כדי שלא יחזיקו בו העמים וילחמו עליו מלחמה קשה כאשר ידעו שהמקום הזה מטרת התורה מכל העולם.
> והשנית, שלא ישחיתוהו אותם שהוא בידיהם.
> והשלישית, והיא היותר חשובה, כדי שלא יבקש כל שבט שיהא זה בנחלתו ויכבוש אותו... ולפיכך בא הציווי שלא יבנה בית הבחירה כי אם אחר הקמת מלך, כדי שתהא ההחלטה ביד אחד ויסתלקו הקטטות".

נראה מדבריו, שידיעתו של אברהם לא עברה במסורת ולא היתה ידועה לדורות שאחריו; ואת מקום המקדש יקבע המלך לאחר שיקום. וכך דרשו חז"ל על הפסוק: "והנה דוד בניות ברמה" (שמואל א יט) - "וכי מה ענין ניות אצל רמה? אלא שהיו יושבין ברמה ועוסקין בנויו של עולם": רש"י: "למצוא מקום לבית הבחירה מן התורה"; (בבלי זבחים נב ע"ב). שמואל ודוד מחפשים רמז מן התורה, כשם שרמוזים בתורה

דברים אחרים העתידים להיות, אך אין להם ציווי או קבלה מפורשת על מקומו.

בית ה' בתקופת השופטים

בספרי יהושע שופטים ושמואל מוזכרים מקומות שונים שבהם היה "בית ה'" "בית האלוקים" "מקדש" או "משכן"; הברייתא בסדר עולם מספרת על חלק מהם, והיא המקור לדברי הרמב"ם בהלכות בית הבחירה פ"א הל' א-ב: "כיוון שנכנסו ישראל לארץ העמידו המשכן בגלגל י"ד שנה, ומשם באו לשילה...ושס"ט שנה עמד משכן שילה ומשמת עלי חרב. ובאו לנוב ובנו שם מקדש וכשמת שמואל חרב, ובאו לגבעון ובנו שם מקדש, וימי נוב וגבעון נ"ז שנה".

במקרא נזכרת שילה לראשונה כמקום המקדש, ביהושע יח א: "ויקהלו כל עדת ישראל שילה וישכינו שם את אהל מועד, והארץ נכבשה לפניהם". אולם בימי שילה מוזכר גם מקדש אחר, בסוף ימיו של יהושע: "ויכרת יהושע ברית לעם וישם לו חק ומשפט בשכם. ויכתב יהושע את הדברים האלה...ויקח אבן גדולה ויקימה שם תחת האלה אשר במקדש ה'" (יהושע כד, כה-כו). מפרש הרד"ק: "הבית שהיה שם הארון בשכם קראו מקדש, לקדושת הארון שהיה שם לשעה". אולם פשט הכתובים מורה שהיתה שם קדושה קבועה: "ויאסף יהושע את כל שבטי ישראל שכמה ...ויתיצבו לפני האלקים" (שם א). ואולי עמד בשכם מקדש מאז מעמד הברכה והקללה, שנצטוו עליו בתורה וקיימו אותו ביום כניסתם לארץ ע"פ המשנה במסכת סוטה פרק ו.

בסוף ספר שופטים מוזכר ארון ברית האלוקים שהיה בבית אל: "ויעלו כל בני ישראל וכל העם ויבאו בית אל ויבכו וישבו שם לפני ה' ויצומו ביום ההוא עד הערב ויעלו עולות ושלמים לפני ה'. וישאלו בני ישראל בה' ושם ארון ברית האלקים בימים ההם" (שופטים כ, כו-כז). וכן בפרק כא פס' ב: "ויבא העם בית אל וישבו שם עד הערב לפני האלקים". הרד"ק, הרלב"ג והמצודות מפרשים כי בית אל היא שילה ונקראה בית אל על שם משכן ה' שהיה שם בימים ההם. קשה ליישב פירוש זה עם הכתובים, כי כשהפרק מציין את שילה הוא מזכיר אותה במפורש: "ויביאו אותם אל המחנה שילה אשר בארץ כנען" (שם יב). ויותר קשה מפסוק יט: "ויאמרו הנה חג ה' בשילו מימים ימימה אשר מצפונה לבית אל מזרחה השמש למסלה העולה מבית אל שכמה ומנגב ללבונה". כמו כן נראה שבזמן ההוא לא היתה שילה מקום מספיק ידוע,

ולכן צריך הכתוב לציין את מיקומה: "שילה אשר בארץ כנען", "בשילו אשר מצפונה לבית אל". מסיבות אלו כנראה פירש פרופ' יהודה אליצור (דעת מקרא שופטים כ כז): "מטעמים בלתי ידועים הועבר (הארון) לשם (לבית אל) משילה ושהה שם דרך ארעי". ועיין גם במשך חכמה לדברים יב.

בספר שמואל א פ"י מסופר על שמואל הנביא המושח את שאול למלך, משלחו לביתו ונותן לו שלשה סימנים, השני שבהם: "וחלפת משם והלאה ובאת עד אלון תבור ומצאוך שם שלשה אנשים עולים אל האלוקים בית אל" (פס' ג). בעל המצודות מסביר גם כאן כמו בשופטים: "זהו שילה שעמד בה הארון". ואילו הרד"ק: "הוא לוז שקרא יעקב בית אל ושם היה המזבח שבנה יעקב...כי בית אל היה מקום קדוש לעולם ומקום מזבח והיו באים להתפלל שם והיה מקום נבואה כמו שנאמר: וזה שער השמים".

נראה לפיכך כי היו מקומות מקודשים אחדים בארץ ישראל, חלקם לשעה וחלקם לעולם, ובהם הקריבו קרבנות והיה שם בית אלוקים, לפעמים בנוסף למקדש הקבוע באותו זמן. מסתבר כי בית אל היה מקום כזה.

בחירת ירושלים בנביאים ראשונים

בתיאור בנית המקדש בנביאים ראשונים חסר פרט חשוב אחד: מקומו. עובדה זו בולטת יותר על רקע השוואת הכתוב בנביאים למה שנכתב בספר דברי הימים:

שמ"ב ב כד טז, כה: "ומלאך ה' היה עם גרן הארונה...ויבן שם דוד מזבח לה'...ויעתר ה' לארץ ותעצר המגפה מעל ישראל".
דבהי"א כא טו, כו: "ומלאך ה' עומד עם גרן ארנן...ויבן שם דוד מזבח לה'...ויאמר ה' למלאך וישב חרבו...ויאמר דויד זה הוא בית ה' וזה מזבח לעולה לישראל".

מל"א ו א: "ויהי בשמונים שנה וארבע מאות שנה לצאת בני ישראל מארץ מצרים בשנה הרביעית בחודש זיו הוא החודש השני למלוך שלמה על ישראל, ויבן הבית לה'".
דבהי"ב ג א: "ויחל שלמה לבנות את בית ה' בירושלים בהר המוריה אשר נראה לדויד אביהו אשר הכין במקום דויד בגרן ארנן היבוסי.

ויחל לבנות בחודש השני בשנת ארבע למלכותו".

גם בתפילת שלמה בספר מלכים חסר פרט אחד: בחירת ירושלים.

מל"א ח טז: "מן היום אשר הוצאתי... את ישראל ממצרים לא בחרתי בעיר מכל שבטי ישראל לבנות בית להיות שמי שם, ואבחר בדוד להיות על עמי ישראל".

דבהי"ב ו ה: "מן היום אשר הוצאתי את עמי מארץ מצרים לא בחרתי בעיר מכל שבטי ישראל לבנות בית להיות שמי שם, ולא בחרתי באיש להיות נגיד על עמי ישראל. ואבחר בירושלים להיות שמי שם, ואבחר בדויד להיות על עמי ישראל".

מל"א ח מד: "כי יצא עמך למלחמה... והתפללו אל ה' דרך העיר אשר בחרת בה".

דבהי"ב ו לד: "כי יצא עמך למלחמה... והתפללו אליך דרך העיר הזאת אשר בחרת בה".

החסרת פרטים אלה בנביאים ראשונים מלמדת שלפני בנית המקדש ע"י שלמה לא נחשבה כנראה ירושלים למקום הנבחר, וגם לבחירתה ע"י דוד לא היתה משמעות, עד שבא שלמה וקבע בגורן את מקום המקדש. לאחר בנייתו התקדש המקום לעולמים, והעיר ירושלים נבחרה כביכול למפרע ע"י ה', לבנות בה את ביתו.

ירושלים נזכרת לראשונה כעיר הנבחרת, בדברי ה' לשלמה לעת זקנתו (מל"א יא יא-יג): "קרוע אקרע את הממלכה מעליך ונתתיה לעבדך...רק את כל הממלכה לא אקרע שבט אחד אתן לבנך למען דוד עבדי ולמען ירושלים אשר בחרתי". ושוב היא מוזכרת בדברי ה' לירבעם בן נבט ע"י אחיה השילוני (שם ל-לו): "הנני קורע את את הממלכה מיד שלמה... והשבט האחד יהיה לו למען עבדי דוד ולמען ירושלים העיר אשר בחרתי בה מכל שבטי ישראל... ולקחתי המלוכה מיד בנו ונתתיה לך את עשרת השבטים. ולבנו אתן שבט אחד למען היות ניר לדוד עבדי כל הימים לפני בירושלים העיר אשר בחרתי לי לשום שמי שם". הדגשה זו הנשנית בדברי הנביא מלמדת כי ענין זה של בחירת ירושלים לא היה ברור כל כך לירבעם ואולי אף לכל ישראל. בנבואה זו מזהיר הנביא ברמז על העתיד לקרות.

חטא ירבעם, סיבתו ולקחו

"ויוועץ המלך ויעש שני עגלי זהב, ויאמר אליהם רב לכם מעלות ירושלים הנה אלהיך ישראל אשר העלוך מארץ מצרים".
(מל"א יב כח).

מילים אלו מתארות את תחילתו של החטא המאורגן, השיטתי והארוך ביותר בתולדות ישראל: עבודת עגלי הזהב בממלכת ישראל הצפונית. תחילתה ויסודה בידי ירבעם בן נבט, וסופה לאחר גלות שומרון ועשרת השבטים, ס"ה למעלה ממאתים שנה. עבודה זו הופסקה לחלוטין ע"י יאשיהו מלך יהודה אשר השמיד את במת בית אל ואת כל הבמות אשר בערי שומרון (מל"ב כג). ספר מלכים מציין לגבי כל מלך ממלכי ישראל באלו חטאים חטא, ובכולם מופיע התיאור: "וילך בדרך ירבעם בן נבט ובחטאותיו", או: "לא סר מכל חטאת ירבעם בן נבט"; דבר המעיד על רציפות עבודת העגלים בישראל.

חטא זה אמנם היה מפורסם בחומרתו, והיה אחד הגורמים להדחת ישראל מעל ה', ולגלות עשרת השבטים: "וידח ירבעם את ישראל מאחרי ה'... וילכו בני ישראל בכל חטאת ירבעם...עד אשר הסיר ה' את ישראל מעל פניו... ויגל ישראל מעל אדמתו אשורה, עד היום הזה" (מל"ב יז); - אך דא עקא, אם חטא זה כל כך חמור, כיצד נכשלו בו רוב העם, עשרת השבטים, ולא עוד אלא החזיקו בחטאם, לא התחרטו ולא חזרו בתשובה?

הגמ' (סנהדרין קב ע"א) מתארת כיצד התחיל החטא:

> "מאי ויוועץ? אמר רב׳ יהודה: שהושיב רשע אצל צדיק, אמר להם: חותמים אתם על כל אשר אני עושה? אמרו: הן. אמר ירבעם: מלך אני רוצה להיות. אמרו לו: הן. אמר להם: כל שאומר לכם תעשו. אמרו לו: הן. אמר להם: אפילו לעבוד עבודת כוכבים...? אמר הצדיק: חס ושלום. אמר לו רשע לצדיק: וכי תעלה על דעתך שצדיק כירבעם יעבוד עבודת כוכבים, אלא לנסותנו הוא אומר, לראות אם נקבלהו אם לאו.
>
> ואף אחיה השילוני טעה וחתם, שהרי יהוא (מלך כשמונים שנה מאוחר יותר) שצדיק גדול היה... וכתוב: והוא לא שמר ללכת בתורת ה'... לא סר מכל חטאת ירבעם...ומה גרם לו

שיחטא?... רבא אמר: חוטמו של אחיה
השילוני ראה וטעה".

דבריו אלה של רבי יהודה, מעוררים תמיהות גדולות עוד יותר; למרות שידעו כולם כי עבודת העגלים אסורה, עבדו - וזאת אך ורק משום "שהיו כולם חתומים ושוב לא היו יכולים לחזור בהם" (רש"י שם). ואפילו אם לא היתה עבודת העגלים ע"ז, האם יש היתר לעבודה מחוץ לבית המקדש בגלל התחייבות שכזו? מדוע לא קם מישראל אף לא אחד מכל חכמיהם ונביאיהם למחות בירבעם? מדוע אחיה השילוני אינו מזהיר אותו, האמנם רק בגלל החתימה? מדוע צריך להישלח מיהודה נביא, שליח מיוחד, כדי להתרות בירבעם: "והנה איש אלוקים בא מיהודה בדבר ה' אל בית אל..." (מל"א יג א)? ומה על ירבעם עצמו, האם אינו מבין את חומרת מעשיו; והרי הנביא מיהודה הוכיח לו במופת שהוא שליח ה' ושאזהרתו תתקיים: "והמזבח נקרע וישפך הדשן כמופת אשר נתן איש האלוקים" (שם ה) - ובכל זאת: "אחר הדבר הזה לא שב ירבעם מדרכו הרעה". ירבעם נבחר ע"י ה' למלך על ישראל. "ואותך אקח ומלכת בכל אשר תאוה נפשך והיית מלך על ישראל" (מל"א יא לז), והבטחת ה' לירבעם התקיימה לפרטיה, כיצד העיז פניו לחטוא נגד ה'? גם מלכי ישראל אשר מלכו אחריו, היו ביניהם טובים וישרים, איך לא עלה על ליבו של איש מהם לבטל את עבודת העגלים, ואדרבא דבקו כולם בחטא זה ולא סרו ממנו?

עקשנותו של ירבעם (ושל הבאים אחריו) מלמדת שהיה יסוד אמוני במעשהו. "ויאמר ירבעם בלבו עתה תשוב הממלכה לבית דוד, אם יעלה העם הזה לעשות זבחים בבית ה' בירושלים, ושב לב העם הזה...אל רחבעם..." (מל"א יב כז). הלך מחשבה זה, של תלות בין המקדש למלוכה, אותו מייחס ירבעם לעם, מדריך גם אותו עצמו. אם הבטיח ה' את המלוכה לירבעם - גם המקדש צריך לעבור לתחומו; ואילו המקדש בירושלים ישאר לשבט האחד שנשאר לבית דוד. תלות זו מתבססת כנראה על הנחת היסוד שבחירת ירושלים נובעת מבחירת בית דוד, ושניהם כרוכים זה בזה, יחד באו לעולם, ויחד, לדעת ירבעם, גם יחלפו. כזאת היתה אף דעתם של ישראל המורדים ברחבעם: "וישיבו העם את המלך דבר לאמר מה לנו חלק בדוד ולא נחלה בבן ישי, לאהליך ישראל, עתה ראה ביתך דוד" (שם יב טז); ומפרשים רש"י והרד"ק: "ביתך דוד- זה בית המקדש".

אמנם כאשר אחיה השילוני מודיע לירבעם על בחירתו למלך, הוא מזהירו על עניין ירושלים ומדגיש לו פעמיים: "ירושלים העיר אשר בחרתי" (שם יא); אך נראה שירבעם אינו מבין את הרמז; ואת דברי הנביא: "ולבנו אתן שבט אחד...ניר לדוד עבדי...בירושלים אשר

בחרתי" - הוא מפרש כמתייחסים לבית דוד, שלו, ורק לו, תשאר ירושלים, והבחירה בה הינה נחלת העבר: "אשר בחרתי". לעומת זאת, לו עצמו מובטח: "והייתי עמך ובניתי לך בית נאמן כאשר בניתי לדוד" (שם יא לח), הבטחה שהוא מבין אותה כציווי לבנות בית לשכינה, שמעתה תהיה עמו. ירבעם בוחר לו בבית אל, שהוא מקום שהתקדש לעולם (רד"ק, שמ"א י ג); תוך שהוא מבין שבחירתו היא שתקבע, שהרי אין הקב"ה בוחר אלא במקום בו יבחר המלך ("כל אשר יבנו שם בית לה', ברצון ה' הוא", רמב"ן, דברים יז).

טעות זו של ירבעם הביאה לפילוג גמור בעם לשני חלקיו: יהודה וישראל, הן מבחינה רוחנית והן מדינית. ואף שלא התכוון ירבעם לכפור בה', פילוג כזה לכשעצמו הינו החטאה של תפקיד ישראל בארצו; החטאה שהובילה להגליית ישראל מעל אדמתו עד היום הזה.

מספר פסוקים בספר עמוס, מלמדים שגם לאחר תקופתו של ירבעם בן נבט, בימי ירבעם בן יואש מלך ישראל, היתה סברתו זו של ירבעם מקובלת על העם ומנהיגיו. "וישלח אמציה כהן בית אל אל ירבעם מלך ישראל לאמר קשר עליך עמוס בקרב בית ישראל. לא תוכל הארץ להכיל את כל דבריו... ויאמר אמציה אל עמוס חוזה לך ברח לך אל ארץ יהודה...ושם תנבא. ובית אל לא תוסיף עוד להנבא כי מקדש מלך הוא ובית ממלכה הוא" (עמוס ז י-יג).

ירבעם מחזיק בטעותו זו עד מותו ואף לאחריו; וכדברי הגמ' (סנהדרין קב ע"א): "אחר הדבר הזה לא שב ירבעם מדרכו הרעה - מהו אחר? אמר רבי אבא: אחר שתפסו הקב"ה לירבעם בבגדו ואמר לו: חזור בך, ואני ואתה ובן ישי נטייל בגן עדן. אמר לו: מי בראש? אמר לו: בן ישי בראש. אמר ירבעם: אם כך איני רוצה". בטוח הוא שמלכות דוד בטלה (רק שבט אחד נשאר לו) ושבט המלוכה עבר אליו.

ירמיהו הנביא, כותב ספר מלכים (המקור היחיד לענין חטאת ירבעם וישראל), מסתייג הסתייגות גמורה מן החטא ומצדיק את הדין על גלות ישראל, אך בין השיטין רומז הוא על המהלך ההגיוני שגרר את ירבעם לחטאו זה. ירמיהו אינו יכול כבר להושיע ולתקן, עשרת השבטים גלו, אך הוא מבכה את אובדנם ויוצא לחפשם כדי להחזירם לארץ ולמוטב. (בבלי מגילה יד ע"ב). בספרו - ירמיהו - הוא מקדיש חלק נכבד מנבואות הנחמה לישראל ולאפרים: "עוד אבנך ונבנית בתולת ישראל... עוד תטעי כרמים בהרי שומרון... כי הייתי לישראל לאב ואפרים בכורי הוא... הבן יקיר לי אפרים... רחם ארחמנו נאום ה'" (פרק לא). החטא בעינו עומד, אולם שרשו טמון בחוסר הבנת איחוד הכוחות השונים בעם, ולא בכפירה בה'.

הפילוג המדיני שנגרם כתוצאה מחטאי שלמה (מל"א יא), והפילוג הרוחני בעבודת ה' שיצר ירבעם בן נבט, הביאו לבסוף לגלות - הפילוג הגמור - של חלקי העם ושל העם מהארץ. אך ירמיהו ושאר נביאי אחרית הימים יודעים כי לאחר הגלות וליקחה יבוא התיקון: "הנה ימים באים נאום ה' וכרתי את בית ישראל ואת בית יהודה ברית חדשה" (ירמיהו לא ל). "כה אמר ה' אלוקים הנה אני לוקח את בני ישראל מבין הגויים אשר הלכו שם... והבאתי אותם אל אדמתם, ועשיתי אותם לגוי אחד בארץ... ומלך אחד יהיה לכולם למלך, ולא יהיו עוד לשני גויים, ולא יחצו עוד לשתי ממלכות... ועבדי דוד מלך עליהם, ורועה אחד יהיה לכולם... ונתתי את מקדשי בתוכם לעולם" (יחזקאל לז).